

Prof. Zdzisław Zagrobelny (1932-2011),
lekarz chirurg i anesteziolog, pionier anestezji,
twórca polskiej szkoły krioterapii, człowiek renesansu

Prof. Zdzisław Zagrobelny (1932-2011), surgeon
and anesthesiologist, a pioneer of anesthesia,
founder of the Polish school of cryotherapy, Renaissance man

Małgorzata Niemiec¹
Dariusz Lewera²
Marek Bębenek³

Wrocław

Streszczenie: Artykuł przedstawia sylwetkę prof. dr. hab. n. med. Zdzisława Zagrobelnego (1932-2011), lekarza anesteziologa, jednego z pionierów tej specjalności medycznej we Wrocławiu i w Polsce.

Abstract: The article presents the profile of Prof. Zdzisław Zagrobelny (1932-2011), MD, an anaesthesiologist, one of the pioneers of this medical specialty in Wrocław and Poland.

Słowa kluczowe: Zdzisław Zagrobelny, historia medycyny, historia anestezjologii

Keywords: Zdzisław Zagrobelny, history of medicine, history of anaesthesiology

Początki anestezjologii wrocławskiej sięgają końca lat 40. XX w., kiedy w II Klinice Chirurgicznej prowadzonej przez wybitnego uczonego i chirurga prof. Wiktora Brossa zorganizowano Dział Anestezjologii. Organizację jednostki powierzono prof. Antoniemu Arońskiemu⁴. Wczytując się w historię tejsze specjalności lekarskiej

¹ Dolnośląskie Centrum Onkologii, Pulmonologii i Hematologii we Wrocławiu, Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii.

² Polskie Towarzystwo Historii Nauk Medycznych.

³ Dolnośląskie Centrum Onkologii, Pulmonologii i Hematologii we Wrocławiu, Oddział Chirurgii Onkologicznej I.

⁴ M. Kuniewicz-Kaucz, U. Mądrzak, A. Raczkowska (red.), *Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu. Zarys historii od 1945 roku*, Wrocław 2011, s. 81.

próżno w niej szukać nazwiska innego uczonego, którego z całą pewnością można także uznać za jednego z pionierów anestezjologii, a nowoczesnej anestezji onkologicznej szczególnie. Jubileuszowe opracowania uczelniane, jak choćby „Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000”, wspominają uczonego jedynie jako członka zespołu prof. A. Arońskiego⁵, inne, jak „Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002” pod redakcją prof. Waldemara Kozuschka, lokują go w zespole chirurgicznym prowadzonym przez prof. Kazimierza Czyżewskiego⁶. Jeszcze inne opracowanie, „Wrocławskie Środowisko Akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945-2005”, zupełnie pomija działalność na rzecz nowoczesnej anestezjologii. Prof. Zdzisław Zagrobelny, bo o nim tu mowa, zasługuje na wspomnienie kompleksowo opisujące jego działalność naukową, organizacyjną i dydaktyczną jako lekarza anestezjologa, specjalisty wojewódzkiego w zakresie anestezjologii na terenie województwa wałbrzyskiego, kierownika Oddziału Anestezjologii w Dolnośląskim Centrum Onkologii we Wrocławiu, twórcy polskiej szkoły krioterapii i wrocławskiego ośrodka krioterapii, kierownika Zakładu Rehabilitacji, wreszcie rektora czterech kadencji wrocławskiej Akademii Wychowania Fizycznego.

Zdzisław Zagrobelny urodził się w Mikaszewicach, miasteczku na granicy II Rzeczypospolitej i Rosji Sowieckiej (obecnie teren Białorusi). Naukę rozpoczął w szkole powszechnej w stolicy rejonu – Łunińcu. Podczas II wojny światowej pobierał prywatne lekcje, a było to możliwe dzięki rodzicom, którzy byli wykwalifikowanymi nauczycielami⁷. Po repatriacji do Kluczborka kontynuował naukę w tamtejszym liceum ogólnokształcącym uzyskując w roku 1951 świadectwo dojrzałości. W latach 1951-1957 odbył studia medyczne we wrocławskiej Akademii Medycznej otrzymując dyplom lekarza medycyny. Będąc studentem pracował jako zastępca asystenta w Zakładzie Anatomii Opisowej pod kierunkiem prof. Tadeusza Marciniaka. Była to „kuźnia przyszłych zabiegowców”, gdzie szczegółowa znajomość anatomii jest niezwykle przydatna⁸.

Pierwsze lata po uzyskaniu dyplomu lekarza (1959-1960) spędził w Szpitalu Miejskim im. Ludwika Rydygiera jako asystent na oddziale ortopedyczno-urazowym i anestezjologii. Pracował jednocześnie jako lekarz zespołu wyjazdowego Wojewódzkiej i Miejskiej Stacji Pogotowia Ratunkowego we Wrocławiu. I i II stopień specjalizacji z anestezjologii uzyskał w latach 1962 i 1964 pod naukową opieką prof. A. Arońskiego⁹. Kolejne lata spędził w I Klinice Chirurgii Akademii Medycznej, gdzie zdobył w latach 1966 i 1969 dwa kolejne stopnie specjalizacji z zakresu chirurgii ogólnej. Jego mentorem, nauczycielem, a jednocześnie kierownikiem specjalizacji był prof. Kle-

⁵ L. Paradowski (red.), *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*, Wrocław 2000, s. 133.

⁶ T. Heimrath, Z. Knapik, *Medycyna kliniczna, [w:] Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*, W. Kozuschek (red.), Wrocław 2000, s. 264-265.

⁷ Życiorys doc. dr. hab. Zdzisława Zagrobelnego z dnia 31.03.1977 r. [zbiory autorów].

⁸ B. Łazarkiewicz, *Moja Akademia*, Wrocław 2017, s. 52.

⁹ Archiwum Dolnośląskiej Izby Lekarskiej. Karty specjalizacyjne i protokoły egzaminacyjne z zakresu anestezjologii. Teczka osobowa nr 69-007122, 69-01-1241855.

mens Skóra¹⁰. Pomimo pracy w klinice chirurgicznej stale zgłębiał tajniki nowej, jak na owe czasy, specjalizacji, jaką była anestezjologia. Z pełnym przekonaniem można powiedzieć, że to właśnie ta dziedzina medycyny była jego pasją. W roku 1963 uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy „Doświadczalne podstawy doboru znieczulenia do operacji nadczynnego wola”¹¹, której promotorem był prof. K. Czyżewski. Lata późniejsze pokazały, że głównym przedmiotem działalności naukowej i zawodowej profesora była anestezjologia.

W 1967 r. zorganizował Oddział Intensywnej Terapii przy Szpitalu Kliniknym nr 1 we Wrocławiu, liczący siedem łóżek, którego został kierownikiem¹². W latach 1971-1973 pełnił funkcję adiunkta w Międzykliniknym Zakładzie Anestezjologii i Reanimacji AM we Wrocławiu u prof. A. Arońskiego¹³.

Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał w maju 1971 r. na podstawie pracy: „Wpływ neuroleptanalgezji typu II na przebieg doświadczalnej i klinicznej nadczynności tarczycy”. Była to wówczas piąta habilitacja z zakresu anestezjologii w Polsce, nagrodzona przez Radę Naukową przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1982 r., a profesora zwyczajnego w roku 1990¹⁴.

Zdzisław Zagrobelny jest uznawany za twórcę polskiej anestezji eksperymentalnej¹⁵. Prace kliniczne i doświadczalne z zakresu anestezji w chirurgii nadczynnej tarczycy były pracami pionierskimi w polskim piśmiennictwie naukowym. Praca habilitacyjna uczonego była zaś pierwszą pozycją w literaturze światowej o tak kompleksowym ujęciu zagadnienia¹⁶. Prof. Z. Zagrobelny wprowadził pojęcie kontrolowanego przełomu tyreotoksycznego opracowując całość postępowania leczniczego w niewyrównanej nadczynności tarczycy¹⁷.

Fakt, że był uczonym uniwersalnym potwierdza tematyka jego prac i prowadzonych badań, np.: leczenie nadczynności tarczycy z zastosowaniem neuroleptanalgezji; stosowanie dużych dawek metyloprednizolonu w urazach czaszkowo-mózgowych

¹⁰ Archiwum Dolnośląskiej Izby Lekarskiej. Karty specjalizacyjne i protokoły egzaminacyjne z zakresu chirurgii ogólnej. Teczka osobowa nr 69-007122, 69-01-1241855.

¹¹ Tamże.

¹² W. Lubczyńska, *Znaliśmy się*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 34-35.

¹³ A. Grabino-Niedziółka, A. Niedziółka, *Profesor Zdzisław Zagrobelny*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 49-51.

¹⁴ *Kto jest Kim w Polsce*, Warszawa 2001, s. 1067.

¹⁵ Zbiory autorów (dalej: ZA). Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora nadzwyczajnego wydana przez prof. Witolda Jurczyka, kierownika Instytutu Anestezjologii i Intensywnej Terapii Akademii Medycznej w Poznaniu (1980 r.) (dalej: Ocena dorobku przez W. Jurczyka, 1980).

¹⁶ ZA. Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora zwyczajnego wydana przez prof. Witolda Jurczyka, kierownika Instytutu Anestezjologii i Intensywnej Terapii Akademii Medycznej w Poznaniu (1989 r.).

¹⁷ ZA. Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora zwyczajnego wydana przez prof. Bogdana Łazarkiewicza, kierownika II Katedry i Kliniki Chirurgii Akademii Medycznej we Wrocławiu (1989 r.) (dalej: Ocena dorobku przez B. Łazarkiewicza, 1989).

Profesor Zdzisław Zagrobelny

Źródło: zbiory Autorów

ze stłuczeniem mózgu i pnia mózgu; uśmierzenie świądu skóry w żółtaczkach dehydrobenzperidolem; odległe zmiany czynnościowe i patologiczne po reanimacji; granica odwracalności zmian neurologicznych i psychiatrycznych po nagłym zatrzymaniu krążenia; zmiany histologiczne wątroby po znieczuleniu halotanem i eterem, a także wiele innych.

Profesor Z. Zagrobelny opublikował prace, które były pionierskimi nie tylko w skali medycznego piśmiennictwa europejskiego, ale także światowego. Przykładami takich prac są między innymi publikacje na temat uzyskania podciśnienia kontrolowanego za pomocą nitroprusydku sodu celem wywołania podciśnienia kontrolowanego w czasie zabiegów neurochirurgicznych, czy stosowanie neuroleptanalgezji do zwalczania bólu i wstrząsu kardiogenego w zawale mięśnia sercowego¹⁸.

Był jednym z pierwszych w Polsce badaczy, którzy przedstawili spostrzeżenia zastosowania neuroleptanalgezji w nadczynności tarczycy,

zwalczaniu wstrząsu zawałowego oraz zastosowaniu dehydrobenzperidolu w ciężkich stanach astmatycznych i świądzie skóry wywołanym hiperbilirubinemią oraz neuroleptanalgezja (NLA) typ II jako metoda znieczulenia ogólnego¹⁹.

W 1973 r. objął ordynaturę Oddziału Anestezjologii w Centralnym Szpitalu Górniczym w Bytomiu. Od 1973 r. poza anestezjologią i intensywną terapią zajmował się medycyną sportową i rehabilitacją leczniczą. Równoległe pełnił funkcję docenta w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego w Katowicach. Wydaje się, że rehabilitacja, medycyna sportowa, leczenie bólu stało się trzecią pasją profesora.

W 1975 r. wrócił na Dolny Śląsk, do Wałbrzycha, gdzie zorganizował Oddział Anestezjologii, Intensywnej Terapii i Dializ w Specjalistycznym Szpitalu Górniczym. Przez siedem lat pełnił w nim funkcję ordynatora. Był jednym z pierwszych organizatorów dializoterapii na Dolnym Śląsku. Powierzono mu funkcję konsultanta wojewódzkiego w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii dla województwa wałbrzyskiego. Od 1976 r. rozpoczął pracę w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (AWF), gdzie kierował Zakładem Rehabilitacji z Dysfunkcją Narządu Ruchu, a następnie objął Katedrę Rehabilitacji Ruchowej przekształconą w 1998 r. w Katedrę Fizjoterapii. W 1982 r. podjął się kierowania Oddziałem Anestezjologii

¹⁸ ZA. Ocena dorobku przez W. Jurczyka, 1980.

¹⁹ ZA. Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora nadzwyczajnego. przez prof. Zbigniewa Hermana, kierownika Zakładu Farmakologii Instytutu Biologiczno-Fizjologicznego Śląskiej Akademii Medycznej im. L. Waryńskiego w Katowicach (1980 r.).

w Specjalistycznym Zespole Onkologicznym we Wrocławiu, nazwanym później Dolnośląskim Centrum Onkologii (DCO). W ocenie byłego rektora Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu prof. Bogdana Łazarkiewicza zasługą uczonego jest reorganizacja i modernizacja Oddziału Anestezjologii w DCO. Podczas pracy w Dolnośląskim Centrum Onkologii wykształcił wielu specjalistów anestezjologów, z których większość przez kilkadziesiąt lat została w macierzystym ośrodku niosąc pomoc pacjentom onkologicznym. Stworzony przez niego zespół doskonale współpracował. Asystenci brali udział w badaniach klinicznych, podnosili swoje kwalifikacje przez uzyskiwanie kolejnych stopni specjalizacji. Był szefem, który umiejętnie motywował do rozwoju zespół lekarzy, jak i zespół pielęgniarzy. Razem z oddziałową Oddziału Anestezjologii DCO pielęgniarką Anną Regulską opracował wiele oddziałowych procedur, które ułatwiały codzienną pracę personelowi.

Obejmując stanowisko ordynatora w Dolnośląskim Centrum Onkologii, poświęcił się zagadnieniom znieczulenia pacjentów onkologicznych. Szczególne miejsce miała analgezyja w zabiegach onkologicznych głowy, szyi i jamy ustnej. Wiele naukowej aktywności poświęcał pacjentkom po zabiegach z powodu nowotworów piersi²⁰. Wiedział, że te zabiegi pacjentki okaleczają i często są powodem traumy pozabiegowej, dlatego stan psychiczny tych chorych był także w centrum zainteresowań Profesora. Aby zwiększyć komfort pooperacyjny pacjentów, do zabiegów onkologicznych w obrębie jamy brzusznej propagował łączenie znieczulenia zewnątrzoponowego z anestezją ogólną.

W 1981 r. została powołana jako druga w Polsce Katedra i Klinika Hematologii i Pediatrii Akademii Medycznej we Wrocławiu. Funkcję kierownika powierzono doc. Janinie Bogusławskiej-Jaworskiej²¹, która przekonała prof. Z. Zagrobelnego do podjęcia próby sedacji i znieczulenia małych dzieci celem przeprowadzenia radioterapii²². Dolnośląskie Centrum Onkologii przez wiele lat było jedynym ośrodkiem w Polsce, w którym małe dzieci mogły bezpiecznie, w sedacji przeżyć radioterapię. Do dzisiaj lekarze anestezjolodzy z DCO przeprowadzają sedację u dzieci ułatwiając przeprowadzanie różnych procedur radioterapeutycznych.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX w., dzięki akceptacji prof. Z. Zagrobelnego, anestezjolodzy z DCO zaczęli wszczepiać porty naczyniowe pacjentom chorym na nowotwory, których poddawano leczeniu za pomocą chemioterapii. Umożliwiają one wielokrotne podawanie leków silnie drażniących śródbłonek naczyń i mogących powodować stany zapalne, zakrzepicę żył obwodowych i inne powikłania. Długoterminowo implantowany podskórnym dostęp naczyniowy u chorych na nowotwory złośliwe jest szczególnie przydatny. Dolnośląskie Centrum Onkologii było pierwszym ośrodkiem na Dolnym Śląsku, w którym rozpoczęto implantowanie portów naczyniowych²³.

²⁰ ZA. Ocena dorobku przez B. Łazarkiewicza, 1989.

²¹ B. Łazarkiewicz, *Moja Akademia*, Wrocław 2017, s. 40-44.

²² Informacja uzyskana od dr Barbary Kosińskiej-Szaro, lekarki anestezjolożki, b. pracownicy Dolnośląskiego Centrum Onkologii (rozmowa przeprowadzona przez M. Niemiec w dniu 20 lutego 2023 r.).

²³ Informacja uzyskana od dr Hanny Wiśniewskiej, lekarki anestezjolożki, b. pracownicy Dolnośląskiego Centrum Onkologii (rozmowa przeprowadzona przez M. Niemiec w dniu 3 marca 2023 r.).

Profesor Zdzisław Zagrobelny

Źródło: zbiory Autorów

Dzięki staraniom prof. Z. Zagrobelnego Oddział Anestezjologii Dolnośląskiego Centrum Onkologii wzbogacił się o nowy sprzęt do znieczulenia i monitorowania. W ocenie prof. B. Łazarkiewicza to właśnie jemu należy przypisać reorganizację i modernizację Oddziału Anestezjologii w Specjalistycznym Zespole Onkologicznym we Wrocławiu²⁴. Prof. Z. Zagrobelnego można nazwać twórcą wrocławskiej anestezji onkologicznej. W Dolnośląskim Centrum Onkologii pracował do 2002 r., do momentu przejścia na emeryturę.

Prof. Z. Zagrobelny był bardzo świadomy tego, że pacjentom onkologicznym po zabiegach chirurgicznych, często okaleczających, niezwykle potrzebna jest rehabilitacja pod postacią ćwiczeń oddechowych, przeciwzkrzepowych oraz jak najszybsze uruchamianie chorego. Dlatego wspierał Dział

Rehabilitacji przy DCO m.in. przy podnoszeniu kwalifikacji, prowadząc badania naukowe.

Prof. Z. Zagrobelny jako pierwszy w Polsce wprowadził do leczenia metodę pneumatycznego leczenia niezapalnych obrzęków kończyn. Metoda ta okazała się niezwykle skuteczna w leczeniu obrzęku limfatycznego kończyn górnych w następstwie odjęcia piersi z powodu nowotworu złośliwego²⁵.

Niewątpliwie prof. Z. Zagrobelny należy również do pionierów działu medycyny zajmującego się leczeniem bólu. Badania dotyczące zastosowania niskich temperatur do leczenia bólu przewlekłego mają światowe znaczenie.

Postępowaniu usprawniającemu pacjentów z dysfunkcjami narządu ruchu z pomocą przyszła mało wówczas znana w Polsce metoda oparta na wykorzystaniu niskich temperatur w walce z bólem. Prof. Z. Zagrobelny jako twórca aparatury kriogenicznej w Polsce zaproponował, aby jeden z pierwszych aparatów do krioterapii miejscowej, po wstępnych testach w AWF, został przekazany Klinice Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu Akademii Medycznej we Wrocławiu w celu wstępnej oceny zastosowania krioterapii w niezapalnych chorobach narządu ruchu

²⁴ ZA. Ocena dorobku przez B. Łazarkiewicza, 1989.

²⁵ Tamże.

oraz w leczeniu następstw urazów tego narządu²⁶. Pierwszą w Polsce komorę kriogeniczną do całościowego schładzania ciała wybudowano z inicjatywy uczonego w 1989 r. we Wrocławiu. Była to druga w Europie i trzecia na świecie komora kriogeniczna²⁷.

W specjalnym wydaniu „Zeszytów Historycznych”, które ukazało się już po śmierci profesora w październiku 2012 r. głos zabrali jego współpracownicy, uczniowie, przyjaciele. Wszyscy zgodnie podkreślali jego wybitny humanizm, wiedzę, poczucie humoru. Był doskonałym gawędziarzem, którego można było słuchać godzinami. Współpracownicy doceniali jego chęć dzielenia się wiedzą zawodową, ale nie tylko. Na bieżąco komentował doniesienia polityczne, obejrzone sztuki teatralne, filmy. Kochał książki, do czytania których zachęcał innych. Inspirował do pracy naukowej. Mieszkał na wrocławskich Krzykach, gdzie w poniemieckim domu zaadaptował schron tworząc w nim kino domowe, salonik muzyczny. Wraz z żoną Dorotą prowadził bardzo otwarty domy, chciałoby się powiedzieć – swoiste centrum kulturalne, w którym bywali uczeni, muzycy, artyści, osoby skrajnie innych zawodów, przekonań, a nawet religii. Byli otwarci na drugiego człowieka, który ich ciekawił, inspirował.

Jako lekarz i uczonego pozostawił liczne grono uczniów, specjalistów anestezjologii i intensywnej terapii, rehabilitantów i fizjoterapeutów. Wypromował 17 doktorów, wśród wychowanków prof. Z. Zagrobelnego jest 5 doktorów habilitowanych i 2 profesorów. Nie będzie przesadą mówiąc, że stworzył własną szkołę wielospecjalistyczną. Wyniki swoich badań przedstawił w prawie 200 pracach naukowych²⁸.

Za swoją działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną uzyskał 11 nagród ministrów różnych resortów, otrzymał wiele odznaczeń państwowych, a w 1999 r. Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski odznaczył go Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W uznaniu zasług w 2012 r. przyznano prof. Z. Zagrobelnemu najwyższe odznaczenie AWF we Wrocławiu – Laur Uczelni. W 2017 r., już pośmiertnie, imieniem uczonego nazwano budynek P-4, w którym znajduje się siedziba Wydziału Fizjoterapii²⁹.

Prof. Zdzisław Zagrobelny zmarł 10 czerwca 2011 r. w wieku 79 lat. Został pochowany na Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu.

²⁶ Z. Wrzosek, *Wszystko zaczęło się w Kołobrzegu – moje wspomnienie o Profesorze Zagrobelnym*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 28-30.

²⁷ A. Rokita, *Od Rektora*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2019, nr 10, s. 4.

²⁸ M. Woźniewski, *Życiorys Profesora*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 8-9.

²⁹ A. Skrzek, *30 lat krioterapii w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2019, nr 10, s. 19-31.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Dolnośląskiej Izby Lekarskiej we Wrocławiu

Karty specjalizacyjne i protokoły egzaminacyjne z zakresu anestezjologii. Teczka osobowa nr 69-007122, 69-01-1241855

Zbiory autorów

Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora nadzwyczajnego wydana przez prof. Witolda Jurczyka, kierownika Instytutu Anestezjologii i Intensywnej Terapii Akademii Medycznej w Poznaniu (1980 r.).

Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora nadzwyczajnego. przez prof. Zbigniewa Hermana, kierownika Zakładu Farmakologii Instytutu Biologiczno-Fizjologicznego Śląskiej Akademii Medycznej im. L. Waryńskiego w Katowicach (1980 r.).

Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora zwyczajnego wydana przez prof. Witolda Jurczyka, kierownika Instytutu Anestezjologii i Intensywnej Terapii Akademii Medycznej w Poznaniu (1989 r.).

Ocena dorobku naukowego Zdzisława Zagrobelnego ubiegającego się o stanowisko profesora zwyczajnego wydana przez prof. Bogdanę Łazarkiewiczza, kierownika II Katedry i Kliniki Chirurgii Akademii Medycznej we Wrocławiu (1989 r.).

Życiorys doc. dr. hab. Zdzisława Zagrobelnego z dnia 31.03.1977 r.

Opracowania

Grabino-Niedziółka A., Niedziółka A., *Profesor Zdzisław Zagrobelny*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 49-51.

Heimrath T., Knapik Z., *Medycyna kliniczna*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*, W. Kozuszek (red.), Wrocław 2000, s. 264-265.

Kto jest Kim w Polsce, Edycja IV, Warszawa 2001, s. 1067.

Kuniewicz-Kaucz M., Mądrzak U., Raczkowska A. (red.), *Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu. Zarys historii od 1945 roku*, Wrocław 2011.

Lubczyńska W., *Znaliśmy się*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 34-35.

Łazarkiewicz B., *Moja Akademia*, Wrocław 2017, s. 52.

Paradowski L. (red.), *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*, Wrocław 2000.

Rokita A., *Od Rektora*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2019, nr 10, s. 4.

Skrzek A., *30 lat krioterapii w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2019, nr 10, s. 19-31.

Woźniewski M., *Życiorys Profesora*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 8-9.

Wrzosek Z., *Wszystko zaczęło się w Kołobrzegu – moje wspomnienie o Profesorze Zagrobelnym*, „Zeszyty Historyczne Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, 2012, nr 4, s. 28-30.

Relacje

Informacja uzyskana od dr Barbary Kosińskiej-Szaro, lekarki anestezjolożki, b. pracownicy Dolnośląskiego Centrum Onkologii (rozmowa przeprowadzona przez M. Niemiec w dniu 20 lutego 2023 r.).

Informacja uzyskana od dr Hanny Wiśniewskiej, lekarki anestezjolożki, b. pracownicy Dolnośląskiego Centrum Onkologii (rozmowa przeprowadzona przez M. Niemiec w dniu 3 marca 2023 r.).